

НЕБЕСКО ПЛАВЕТНИЛО У СЛИКАРСТВУ МИРОСЛАВА АНЂЕЛКОВИЋА

РАДОВАН ИЛИЋ

Параћин, ОШ „Стеван Јаковљевић“
E-mail: radovanilic1507@yahoo.com

Резиме: Мирослав Анђелковић је надахнути, креативни, вишедеценијски признат уметник, који осликава природу на свој маштовит начин, а то га чини увек актуелним. Најчешћа тематска одређеност су магични пејзажи. Његове композиције казују да је предан истраживач, обдарен унутрашњим животом, изван временских дешавања. У раду је предочена кратка биографија и презентована симболика слика Мирослава Анђелковића. Његов читав опус је везан за плаветни космос, за трагањем новог живота, али на један њему самосвојствен, занимљив начин, обавијен космичким имагинацијама.

Кључне речи: Космички мотиви, сликарство, Мирослав Анђелковић

Мирослав Анђелковић је рођен у Јелашници код Ниша 1945. године. Школу за примењену уметност „Ђорђе Крстић“ у Нишу, завршио је 1965. године, а Академију ликовних уметности у класи професора Недељка Гвозденовића у Београду 1970. године. Код истог професора завшава и постдипломске студије 1972. године. Током 1989. године специјализовао је сликарство у Музеју Прадо и на Академији Сан Фернандо у Мадриду као стипендиста шпанске владе. Члан је УЛУС-а и Ладе. Редовни је професор цртања и сликања на факултету примењених уметности у Београду. Добитник је Велике плакете Универзитета са повељом за 2011. годину.

Излагао је на преко 20 самосталних и преко 130 колективних изложби како у нашој земљи тако и у иностранству. Добитник је и многобројних награда.

Годинама је сарађивао са познатим писцима и песницима па је цртежима опремио књиге Боре Станковића, Стевана Сремца, Стевана Раичковића, а и других ствараоца књижевне речи. Са песником Томиславом Мијовићем објавио је три књиге здруженог поетско-ликовног дневника под насловом *У благодати и осами, Светлуцања дозивања... и Јавке, одсјаји, угарци...*

Мирослав Анђелковић је присутан на нашој ликовној сцени већ четири деценије као изузетан стваралац разуђеног тематског приступа.

*Плаву боју небескога свода
проналазим у изгубљеним зеницама овог лудог света
и желим да се изгубим у плаветнилу твога постојања.
Нека ме те твоје плаве очи окрзну брзим погледом
а онда нека ми узаврла језа продрма крвоток
и нека ме подигне у плаветни свод
да се за тренутак изгубим у плаветнилу твога постојања.*

Радован Илић

Анри Матис је рекао да се уметник мора поистоветити са ритмовима природе и уложити напоре да би достигао мајсторство које ће му касније омогућити да се изрази сопственим језиком. За креативност је потребна храброст. Када говоримо о природи не треба заборавити да смо и сами део природе. Он даље каже да треба и себе да посматрамо са истом радозналешћу и отвореношћу као када проучавамо стабло, небо или мисао, јер смо сви повезани са читавим космосом. Настојање да се нешто сагледа без искривљења захтева храброст која је уметнику неопходна како би сваку ствар видео као да је први пут види.

Историчар Мишел Пастуро (Michel Pastoureau) објавио је књигу о историји боја (*The History of a Color*), награђену 2009. бронзаним одликовањем независних издавача у категорији лепих уметности. У тој књизи је обрадио и историју плаве боје. По његовом мишљењу, плава боја се издваја од других, на шта указују многобројне анкете. Према резултатима, половина становника Европе највише воли плаву, посебно становници Француске.

Боје су одувек служиле да представе традицију, културу, веру, једне земље али и физичку и психичку симболику људи. Понекад без и једне једине речи, уз само једну боју, може се описати неки догађај, емоција или расположење. Боје саме по себи не значе ништа већ смо им културолошки доделили значења.

Плава је боја неба и мора. То је боја на коју се највише гледа као на симбол свега спиритуалног. Често је повезана са дубином, даљином и стабилношћу. Она симболизује: поверење, оданост, мудрост, самопоуздање, интелигенцију, веру, истину. Плава се сматра корисном за ум и тело. Успорава људски метаболизам и ствара смирујући учинак. Ово је јака боја духовности, филозофске природе али и лепоте. Према истраживањима плава боја је врло прихваћена међу мушкарцима. Светло плава је повезана са здрављем, оздрављењем, миром, разумевањем и мекоћом, док тамно плава представља знање, моћ, интегритет, озбиљност, стручност и стабилност. Покрети, звукови и облици у плаветнилу нестају, утапају се, губе и представљају бесконачни пут.



Ове слике постају складна симбиоза садржаја и идеја, импресија и маште, мисли и емоција. Боје су овде моћне. Оне лече. Пружају нам слободу, неустрашивост, живахност и чилост. Док гледамо слику оне се мешају у оку посматрача, слици дају топлину и омогућавају колористички склад. Одлазак у васиону изједначава се са трагањем за мистичном мудрошћу поновним рађањем и бесмртношћу. Његови космички ритмови евоцирају тајне сна и ноћи. Анђелковић је често окренут ваздушном пространству и својим немирним духом непрестано трага за недокучивим даљинама у којима види свој космички свет и налази свој мир. Са истанчаним смислом бира симболе

који речито откривају процесе сазнавања васионе а притом се пројектује у један вид стварности која измиче и постаје имагинативно неухватљива. Његове слике чувају неку зачуђујућу свежину, деликатне боје дају утисак лежерности и транспарентности. Боје нису само средство представљања и означавања већ и веома широка област изражавања.

Уметник, Мирослав Анђелковић не може да заобиђе ову плавет, па зато у својим уметничким подухватима често заступа нијансе плаве боје. На једној од својих слика уметник спаја небо и море, помрачено Сунце са Месецом, пар голубова са два крста. Небо, као место пребивалишта звезда, планета, комета, облака али и место на коме живе богови, спојио је са морем, са извором живота и његовим током. Мирослав нас подсећа на митове о настанку света, о прадавном јединству неба и земље. Небо, та чврста купола, тај небески свод, утире своје путеве и дели светлост и заједно са морем и исконском плимом нуди извор живота. Вода-мајка има амбивалентну природу, јер с једне стране оживљава и оплођује, а са друге стране упућује на потапање и пропаст, а то је и овоземаљска реалност. Сунце, та дневна звезда, за нас, међу свим небеским појавама, заузима прво место, престо. Као што небо и вода, тако и оно заузима водећу улогу у стварању и одржавању живота. Уметник је нашем дародавцу живота на тренутак одузео ту моћ. Сунце је прекрио неким невидљивим плаштом и настало је помрачење. Ватрени ореол око Сунца се оцртао. Око очаравајућег прстена назире се пурпурни пламени језичци и разиграни пипци који делују застрашујуће и аветно. Та пурпурна боја ватре даје нам попут крви, енергију, снагу и моћ, нуди нам одлучност, љубав и страст. Ватра је симбол вечног кретања и вечне борбе супротности и активни покретач, иницијатор духовног просветљења и љубави. Ватрени прстен око Сунца, традиционалан је и нуди нам неограниченост и вечност. Сунце се бори са помрачењем и црвеним прстеном и успева да пошаље снап светлости, духовног божанства, на две беле птице и два крста. Из тог страховитог лома и хаоса рађа се нешто ново и искричаво, што тежи да се претвори у пламен новог живота. Та бела светлост која се пружа ка птицама доноси им чистоћу, истину, мир и невиност. Белина указује на нове почетке и нуди духовно просветљење, интуицију и унутрашњу мудрост. Птице, бесмртнице, небески гласници које сматрамо симболом небеског света и верности, носе поруке и веза су између неба и земље. Ти пернати летачи с лакоћом допиру до места која су нама обичним смртницима недоступна. Лагане, ослобођене земаљске тежине, често су биле заштитни знак многих владара а и богова. На слици се не види лакокрилност ових птица. Оне су у некој стеги, јер ти симболи небескога света и анђела супротстављају се земаљском свету. Ова два крста, византијски и гвоздени, вуку птице ка земљи и желе да сједине душу и материју. Њима помаже Месец и својим полукругом започиње нови круг, започиње неки нови живот пун скривених осећања и интима. Стална флуидност Месеца представља животну енергију и изазива емоционалну активност. Његова зелена боја одмара, смирује и мири. Нуди одговорност, великодушност, здравље и

хармонију среће. Подмлађује, освежава, исцељује и доноси плодност и стабилност живота. Помрачено Сунце, та мушка снага, повезана је снопом слабе светлости са емотивном плодношћу Месеца. Млади Месец у успону даје нове почетке и нуди препород. Као да њиховим спајањем настаје нови живот. Окрвављени, гвоздени крст представља тежак пут ка заједништву Бога и људи. Поред овог плаветнила се налази црна боја, тама, која не мора да значи жалост, већ и плодну земљу која прима семе из кога ће нићи нови живот. Из таме у помоћ овим немоћним птицама, раскрыљених крила, стиже једна слободна. Снажним замасима крила жели да ослободи заробљенице и да се поново уздигну и лете небом, стремећи за својим циљем.

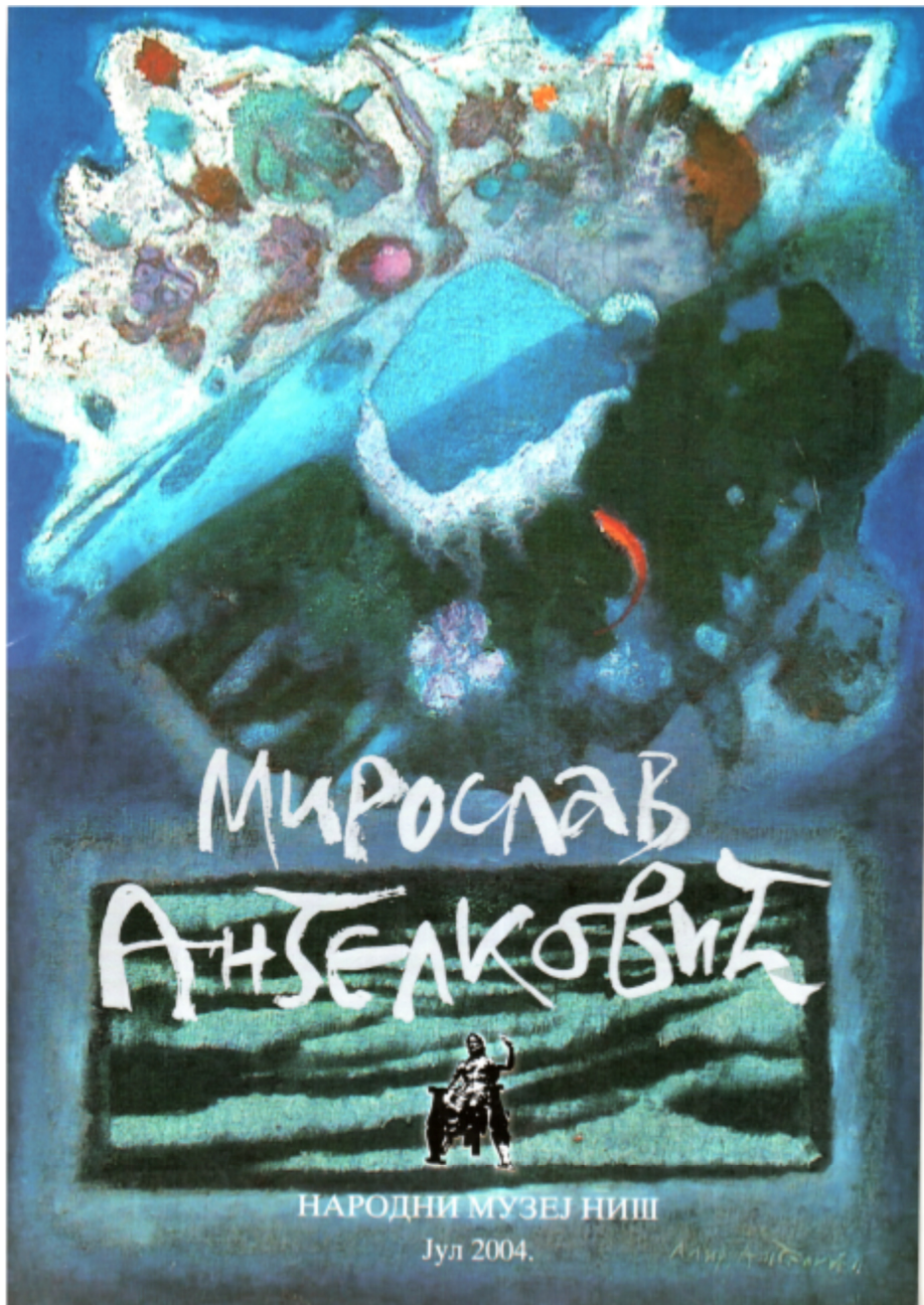
Плава боја, птице, крст и биље су чести мотиви овог уметника. Крупним замахом четкице, пуним колоритом и оштрим цртама, његове слике су пуне набоја, снаге па посматрача не остављају равнодушним. Томислав Мијовић је 1995. године између осталог рекао: „Загледан у чудесни свет природе, од травке и мрава до небеског бескраја, Анђелковић следи сјај и обресе, линије и боје живог и неживог, и оног у њима и оног иза њих, и поетском интуицијом и имагинативном снагом постаје један од страсних и доследних учесника у обнови слике природе. И кад му је природа полазиште, и када је открива, и кад је подржава, и кад је преиначава, он се са сваким њеним делићем појединачно и заљубљенички зближава и разговара. И тако „срцем које све дотиче“ као да заслужује и задобија поверење и постаје и сам изабраник и посвећеник. Све што га окружује пред њим се отвара, открива и објављује помажући му да на својим сликама постигне, поред склада и сагласности реалног и смишљеног и она нејасна емитовања која нас узбуђују и повезују у велико заједништво прожимања и преображаја божијег света.“

Његове птице на сликама фасцинирају својом индивидуалношћу и непоновљивошћу унутар огромног мноштва разноврсних облика. Птице мира и слободе имају посебно значење, оне отеловљују слободу и у себи носе по једно унутрашње биће, које називамо душом. Попут птица које лете ка небу, тако и уметничка рука Мирослава, али и његова душа лете небом бескраја. Небеско пространство је за њега потпуна слобода и када је то небо испуњено птицама њега оне подсећају на бесконачну слободу душе а то му доноси и неизмерну радост. На овим сликама преовладава тамни колорит са изражајним фигурама сведеним на детаље утопљене у мистични пејзаж. Читава композиција одише непоновљивом мирноћом и готово осетним духом повучености и издвојености из свакодневице. У позадини на контрасту небеског плаветнила оцртавају се детаљи чудесног света природе, где Анђелковић тежиште своје композиције представља у дубокој сенци и тамном колориту. Његову уметност одликује готово савршен склад између прецизног цртежа и блиставог колорита, реалистички пренете природе и имагинарних тема митолошке садржине, изванредно уравнотежене композиције и слободне интерпретације идеализованих облика.

Сликар плаветних висина с лакоћом се уздиже до недочватних астралних сфера стварајући свој универзум имагинарним духом. Космичке

Р. ИЛИЋ

визије и представе су честа преокупација овог уметника. Његови космички симболи нас не остављају равнодушним већ нуде неисцрпно чудо космичких догађања и непрекидног обнављања. Та духовна реинкарнација буди имажинативне жеље да се спојимо са небом и створимо сопствени свет.



Ово што овде видимо је обиље нијансе плаве боје, обиље призора, обиље нових ствари које вам пролазе кроз главу док медитирате. Чудесни ђавољи лик на небу се појављује, уједно страشان али и помало смешан. Уметник је врага замислио са шиљатим вучјим ушима, очима различите боје и једним црвеним оштрим зубом.



Babi zub, ulje na platnu, 80x100 cm (2001)

ПРЕДЕЛИ - ПЛАВИ ПЛАМЕН

I

Предели које си угледао први пут
а као да си у њима већ био
и више пута и последњи пут

Предели које си упамтио
и походио их пре но се пробуђио
Предели који се пред тобом простиру
и као плави пламен пламинају
и празнично те прожимају

Предели у лени јутарње салунице
у сјају сванућа
у рују сунчевог заласка
преда смирај и починак
Предели под пловидбом
пенушавих облака
и прелетима птица
прстигалих из топлих крајева

Предели повијени
под плахим променлим плуском
с пометлим травма које се полако
придижу после плуска

Предели који се преплићу и премештају
у плаветнило привида сна и крисећања
у твоје упамћене драгоцене дане
претуне пулољка паперја и прелести

Предели твоје пролазности

II

Предели који су остајали с тобом
и кад си поред њих као спав пролазио
и кад си их у лавина и пометњи
у прогону и погибији напуштао
и кад си подстакнут немиром неразумним
и лобуном против постојећег
пожелео да побегнеш и од самог себе

Предели који су на пут и у беслуђе
и пред тобом и с тобом полазили
који су те на поласку последњи испраћали
и први на повратку препознавали
и мелемно пригринили

Предели пред којима по повратку
из неговрата посустао пуст и понижен
стојиш и сагитнички посматраш
шта је све у њима као и у теби
пострадало порушено понестало
шта се предало променило шта преостало
шта се огвире шта се још плави

Предели - прибежишта
од претњи потера и постраљана
Предели које беспомоћан
из плаучне напуштеног
призиваш да ти помогну
Предели - прва помоћ од празнине

Предели твоји спасоносни

III

Предели од којих се
као привезан пупчаном вршом
нис ни помакао
а непрекидно био полазник
у примамљиве просторе
и лутних-пролазних
и повратних-покајних

Предели који ти помажу
да превладаш потешкобе
да пређеши преко препрека
да пређеши свему и без призада
да пређеши кроз непознате
пролазе-непролазе
и поред познатих предела
пронађеш и пределе наслућиване

Предели који су ту да те подсети
да је све и променилао
и непромењено

Предели - полевов прах и гнеле
и прах препелице
Предели - песак и папрат
густаре и плавине
Предели - лавинаши и појма
празнини и пра збуке
Предели - плави пламен постојања

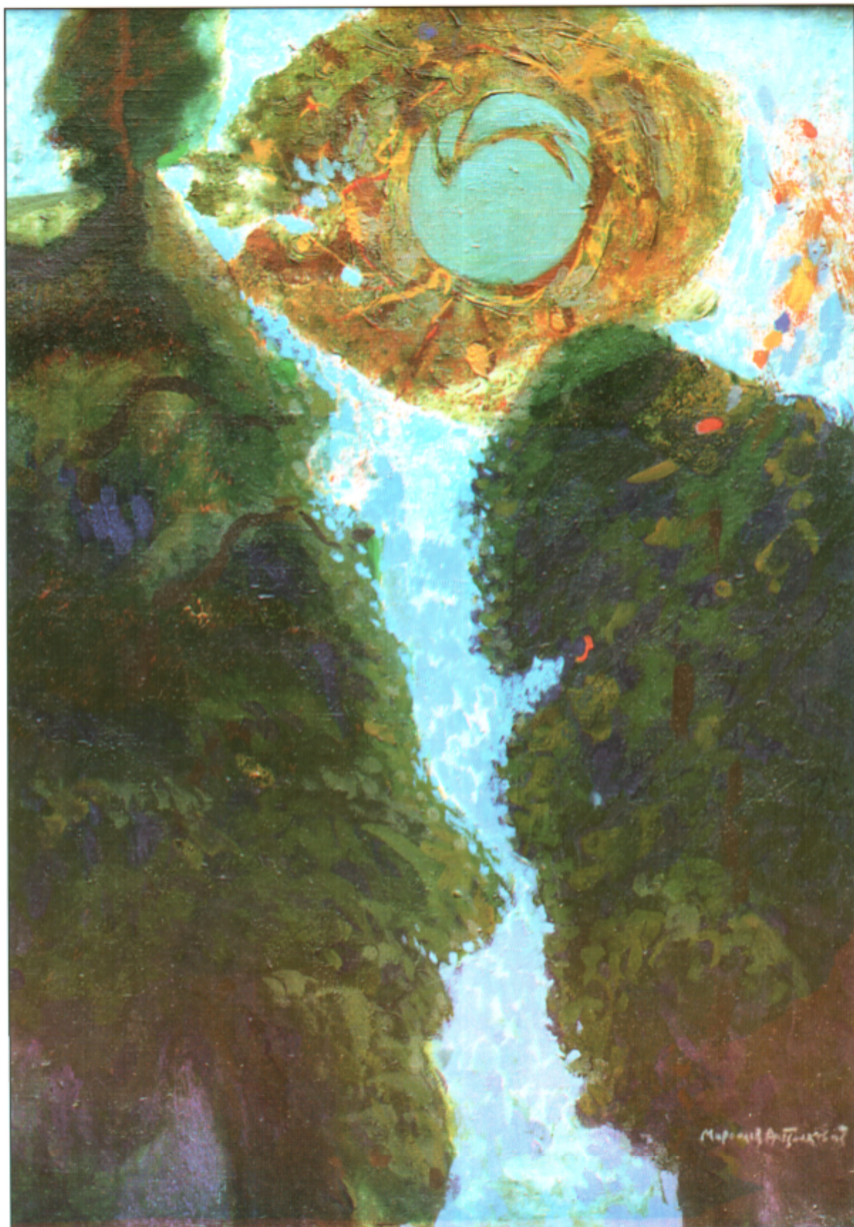
Предели твоје постојбине

Мирослав Анђелковић

Између ушију је накинђурио разне различито схватљиве ситне предмете који овог страшног ђавола чине блаженим и мирољубивим. Са његове десне стране налази се белина украшена бићима и предметима из небеског плаветнила. Око тог ђаволског лика испреда се прецизно исцртан ореол језе. У ореолу је учртана веома разнолика флора и фауна. Та белина нам доказује да је овај ђаво заиста невин и да шири чистоту и добродушност. Он не узнемирује, не слаби свест, не подсећа нас на подземни свет и не представља зло, већ представља синтезу и интеграцију делова личности. У овом лику се огледа и истиче важност либида који представља покретачку снагу без које нема људског развитка. Појављује се обећање које нас издиже из јарма нашег постојања у небо, даљину и висину, ослобођено везаности и колотечине и окреће се ка креативности, имагинацији, аутентичности и храбрости. Гледајући је у нама расте чежња гласа душе, а исто тако и прича о непознатим пространима, о другим димензијама, којима наша свест још увек не може приступити.

Уметник наставља да осликава занимљиве, интересантне и несвакидашње пределе. На слици Бабин зуб, Анђелковић нам нуди прегршт плаве боје. Исликана плавет је узвишена истина и круна људског интелекта, мишљења и мудрости. Плавет која доминира сликом даје нам утисак да тонемо у бескрај у непрегледну дубину која непрестано узмиче. Као да је пупчаном врпцом везан за небеско пространство и не одваја се од имагинарних предела, који можда и постоје на неким другим небеским телима. Његова плавет нас води у размишљање, одлазак у непрегледне даљине у неостварљиве снове. Плаветни предели се преплићу и преламају у примамљиве просторе, у пределе наслућиване и променљиве. Пред нама се преплићу предели и као плави пламен пламињају и свечано се прожимају. То су предели у сјају сванућа у рују сунчевог заласка, пред смирај и починак. Предео као плави пламен постојања саткан од чврстих стена и родне земље, чека испод пенушавих облака да неко загази у његово беспуће и да ужива. Нама је уметник приуштио да бар док посматрамо слику, слободно одлутамо у бујну машту свог детињства и у неостварене снове. Обдарен унутрашњим животом, необичним темпераментом, похлепан као истраживач, предан снажним ритмом и чудесном пометњом, његове композиције приказују нестварне пределе или пак можда стварне али на некој другој свемирској дестинацији. Из тог обилатог плаветнила уздиже се бела грана попут руке која шири прсте и вапи ка васиони, пространству и истини. Белина гранчице нам означава сакралност, чистоту, плодност, светлост, а истовремено, она је у вези са представама о оностраном свету и демонским бићима. Издиже се изнад земље и жели мир на само људима већ и свепланетарном свету. Она нам помаже да савладамо тешкоће, да пређемо преко препрека, да прођемо кроз непознате пролазе и пронађемо пределе наслућиване. Плаветна слика предела нам казује да је све пролазно, променљиво, неухватљиво, али је то и наше спасење, постојање и наша постојбина. Његови космички ритмови евоцирају тајне сна и ноћи. Бурни експлозивни колоризам даје нам

могућност за нова лутања космосом. Пастелна васиона из које избија посебна енергија упућује на његову космогонијску обузетост. Стиче се утисак да ће се из ове плаветне магловитости родити нови живот пун снаге и мужевности.



Процеби, уље на платну, 80x60 (1998)

Слика „Процеп“ јасно нам поручује да се налазимо између оног што јесмо и оно што од себе захтевамо. Између оног што живимо и оног како бисмо живети морали. У Анђелковићевом размишљању владају имагинативни фантоми који су у стању да створе овакво дело. На врху процепа је виртуозни, прљаво златни прстен, традиционални симбол вечности и неограничености. Мноштво сферичних кругова у извесном смислу назначава непрекидни ток обнављања. Стиче се утисак да се прстен окреће невероватном брзином и да је у њему прави кошмар. Унутар прстена се издвојила глава птице дугачкога врата која беспомоћно кликће, тражећи излаз из овог зачараног круга. Унутрашњи део прстена је у потпуности затворен једном јаком кружном линијом док је спољашњи почео да се растаче и да губи своју компактност. Овај ватрени прстен мота и гризе све пред собом и жели да уђе у процеп, у гротло Земљиног језгра. Ватрени прстен расипа зраке из неког невидљивог извора и увеличава чудновате ломове и суноврате, својствене само космичким сферама. Сва ужарена светлост која долази из тог прстена наговештава нам нови свет и ново виђење живота. То је точак живота који уздиже и поново потапа људе, који никада не стаје већ је увек под утицајем промена. Кружни ток упућује на поновно рађање. Заједничка симболика сунчаног прстена, приказаних боја и сенке је соларно кретање, опет обнова живота, континуитет и перманентност природе и живота али и пролазност времена и ствари. На ово дрво које се налази на врху процепа, можемо гледати као на осу света, око које је груписан космос, оно расте у центру света и носи небеске слојеве. Дрво је симбол богоугодног живота, а живот самог дрвета у годишњем циклусу указује на живот, смрт и васкрсење. Ово дрво ниче из стене која је трајна, непроменљива, постојана и чврста, баш као и корени породичног стабла.

Својим креативним надахнућем, овај аутор придружује машту, којом додатно обогаћује своје радове, чинећи их разуђеним и визуелно богатијим. Његово дело, сликарски профилисано, опстајава у вредносном смислу, а уметнички актуелним чини га његова утемељеност на чврстим конвенцијама познавања сликарске материје и аутентичној семантици поимања мимезиса, односно врло личног начина подражавања стварног и интимно доживљеног. Иако није затворен за разумевање особености других и ранијих искустава, Анђелковић је обилато искористио освојено право на изражавање сопствене форме, јер је као сликар – интелектуалац одавно постао свестан чињенице да је модерна слика постала део система који мора да се заснива на слободи и аутентичности индивидуалног израза. Тај избор из мноштва поетика, ликовних знакова и појмова, искористио је на најбољи начин остварујући своју дубоко личну митологију.

Тематска опредељеност, али само условно за пејзаж и фигурацију подразумева у суштини однос према природи, који у његовој сликарској интерпретацији постаје једна промишљена формулација естетике имагинарног и у сегментима реалног. Ови магични пејзажи колористичке иконографије, посматрани у контексту особености Анђелковићевог поетског

израза, делују као да су произашли из архетипских садржаја подсвести, који са рационалним светом реалних чињеница чине јединствену целину једне више и истинитије реалности и универзалног склада форме, боје и недефинисаног надреалног простора. Чудесна пометња, ритам и покрет који владају његовим композицијама казују да је он предан истраживач обдарен унутрашњим животом, све личнији, бивајући изван временских дешавања. Уметност не изражава само унутрашњи свет аутора већ и његово окружење и карактеристике доба у коме он бивствује. Мирослав зна да припитоми боју и да јој одузме сировост. С лакоћом се дружи са тоновима и једноставно одржава равнотежу. Његове слике су непрепричљиве и остају да буду памћене јер су пуне маште. Често елементе природе нереално распоређује по слици па се стиче утисак природе које нема у природи. Конзервирањем времена Анђелковић је своје пределе природе сместио у метафизички простор, у простор који прелази искуство.

Загледан у чудесни свет природе, од травке и мрава до небеског бескраја, Анђелковић следи сјај и обресе линије и боје, живог и неживог, и оног у њима и оно иза њих, и поетском интуицијом и имагинативном снагом постаје један од страсних и доследних учесника у обнови слике природе. И кад му је природа полазиште и када је открива и када је подржава, и кад је преиначава он се са сваким њеним делићем појединачно и заљубљенички зближава и разговара. Поједина његова нејасна емитовања природе нас узбуђују и повезују у велико заједништво прожимања и преображаја божијег света.

Због тога Ваша хуманитарна дела треба да наставе да инспиришу мир у свету и глобални склад где Ви и ваше птице – душе, путујете.

Литература

- Вујаклија Милан: 1985, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд.
 Ханс Бидерман: 2004, *Речник симбола*, Плато, Београд.
 Ернест Гомбрих Ханс: 1987, *Сага о уметности*, Лагуна, Београд.
 Недељко Богдановић: 1993, Именовање биља по боји, III симпозијум о флори југоисточне Србије. Зборник радова Универзитет у Нишу и Технолошки факултет у Лесковцу.
 Ален Гербран, Жан Шевалије: 2004, „Речник симбола“, Стилос Нови Сад.
 Сретен Петровић: 2006, „Естетика и криза уметности“, Политика.
 Мирослав Анђелковић: 2004, Биографија, објављене белешке аутора слика, Народни музеј Ниш.
 Клаусбернд Фолмар: 2011, „Велика књига о бојама“, Лагуна.

CELESTIAL AZURE IN THE PAINTING OF MIROSLAV ANDJELKOVIĆ

Miroslav Andjelković is an inspired, creative, decades-old, renowned artist who paints nature in his imaginative way, and that always makes him timeless. The most common thematic orientation are magical landscapes. His compositions show that he is committed to research, endowed with inner life, outside every day events. A brief biography and symbolic of paintings of Miroslav Andjelković is presented. His entire body of work is related to the azure space, to the searching of a new life, but in the one, a sui generis interesting way, with a cosmic imagination.

Key words: Cosmical motifs, painting, Miroslav Andjelković